

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

De betekenissen en de inrichting van het Onderwijs in de Bijbelsche Geschiedenis op de Lagere School.

I.

Dezen titel ontleenen we aan de 27ste brochure van „Gereformeerd Schoolonderwijs“, een uitgave waarin De P. van Dijk van Serooskerke zijn meeningen dien-aangaande uiteenzet.

Nu is als leervak de Bijbelsche Geschiedenis al heel oud, zoodat haar betekenissen en inrichting van alle kanten dubbel en dwars bekeken is. En toch is het goed, dat dit bijvond gebeurt. Een school zonder Bijbelsche Geschiedenis is geen Christelijke school en een school waar dit onderwijs wel gegeven wordt, kan in haar methode en opvattingen zóóver afwijken, dat herziening noodig is.

De openbare scholen missen dit vak. Ter wille van Roomsche-Katholiek en Jood ging in de eerste helft der vorige eeuw de Bijbel uit de school, ook daar waar in eenen geen Roomsche of Jood de school had bezocht.

Dat heeft voor de ontwikkeling van ons volk droeve gevolgen gehad. Reeds dan wanneer we de geestelijk-eenwige beskeken trachten uit te schakelen en alleen op de culturele gevolgen letten.

Enkele jaren geleden las men in een der schoolbladen dien-aangaande — het ging over allerlei examens —

Maar die antwoorden in zake Bijbelsche Geschiedenis — als de examinatoren daar nadruk op legden, konden ze meer dan de helft der kandidaten wel onvoldoende geven. Lieve menschen! je moet ze hooren. Salomo was een filosoof, die in Athene woonde, en in Egypte thuis hoorde. Johannes de Dooper was de zoon van Abraham, een wereld-historische figuur als Mozes kennen ze niet; van Judas? nooit gehoord; de apostel Paulus — o, dat is Paulus Buys, jawel, uit de vaderlandsche geschiedenis; de Potentaat der Potentaten, met wien de groote Oranje een vast verbond heeft gemaakt, is de koning van Frankrijk; Golgotha en de kruisiging van Christus — ja, wat was dat ook weer? — in de Arke des Verbonds heeft Noach al de beesten bijeengebracht; — Egyptische duisternis, o ja, het wordt zoo donker daar, als het woestijnzand opwaait; — Maccabeën zijn kevers, bij de Egyptenaars als heilig beschouwd; — aartsvaders, nooit van gehoord; — gelijkenissen van Jezus, die met eeuwigen luister in de wereldliteratuur stralen, onbekend; een kandidaat meende, dat er stekelrijke vergelijkingen of evenredigheden mee werden bedoeld; — Nazareth, de hof van Gethsemane, ... eveneens onbekend; — Daniël's leeuwkuil, Bethlehem's stal — idem idem. „Is het zoo erg?“ vroeg ik verbaasd.

„Zoo erg is het. Alle genoemde voorbeelden zijn zuiver historisch, en nog met honderdtallen te vermeerderen.“

Nu zijn er ook klachten over de resultaten van dit onderwijs op de Scholen met den Bijbel. Met zeker voor-

een plaats onder de dichters, nog verder gaat hij, als hij zegt: „Het is de hooge verbeeldingskracht in Christus' eigen aanleg, die hem tot dit bloedlevende centrum der romantiek maakt. Overal waar er een romantische beweging in de kunst is, daar is, hoe en onder wat gedaante dan ook, Christus of de ziel van Christus“, waarvan hij dan menig voorbeeld geeft, naar zijn inzicht.

De Evangelie-beschrijvingen zijn voor hem „vier proza-gedichten“, die hij den laatste tijd van zijn gevangenschap overig heeft bestudeerd. „Met Kerstmis gelukte het mij een Grieksch Testament machtig te worden, en elken morgen als ik eerst mijn eel had schoongemaakt en mijn lingere gepoetst, las ik een stuk uit de Evangelien, een twaalfal verzen op goed geluk opgeslagen. Het is een verrukkelijke wijze van den dag aan te vangen, iedereen, zelfs in een verontrust, slecht geordend leven, moest evenzoo doen.“

Hij eindigt zijn beschouwingen ter zake, met de mededeeling, dat hij, als hij straks nog weer komt tot schrijven, zich allereerst begeert te uiten door de behandeling van dit onderwerp: „Christus als voorlooper der romantieke beweging in het leven“, iets waarvan hij dan ook al, met een enkel woord, gaat aanduiden. Waarbij hij tot uitdrukkingen komt, als deze: „Maar vooral wanneer Christus met een zondaar vandoen heeft, is hij meest romantiek, in den zin van meest zichzelf. De wereld had altijd den heilige bemind als de dichtst mogelijke benadering van Gods volmaaktheid. Christus schijnt, door zeker goddelijk instinct, altijd den zondaar bemind te hebben als de dichtst mogelijke benadering van des menschen volmaaktheid“. Het oogenblik van herouw noemt hij het oogenblik der inwijding, het middel waardoor men zijn verleden verandert. „De Grieken achten dat onmogelijk. Christus toonde aan dat de gemeenste zondaar het kon, dat het het eenige was, dat hij kon doen. Als men er hem naar gevraagd had — ik ben er volkomen zeker van — zou Christus gezegd hebben, dat de verloren zoon in het oogenblik dat hij op zijn knieën viel en weende, de verkwisting van zijn vermogen met lichtekooien, zijn zwijnshoeden en zijn honger en den draf dien zij aten, tot schoone en heilige oogenblikken in zijn leven maakte.“

En tenslotte nog dit: „Inderdaad, dat is, alles te zamen genomen, de bekoring die van Christus uitgaat: hij is volkomen als een kunstwerk. Onderwijzen doet hij ons in werkelijkheid niets, maar door het feit dat men in zijn tegenwoordigheid gebracht wordt, wordt men iets. En ieder is bestemd voor zijn tegenwoordigheid. Eenmaal tenminste in zijn leven wandelt ieder mensch met Christus naar Emmaüs“.

In zijn studie: „Soul of Man under Socialism“, vertaald onder den titel: „Individualisme en Socialisme“, 2) die Wilde verder schreef, komen deels verwante, deels tegengestelde opvattingen aan het woord. Naar het woord „Vooraf“ van Boutens, is die studie: „eene toekomstig gedachte verwezenlijking der menschelijke persoonlijkheid bij wagen van vromde. De Profundis: de voorhands mogelijke verwezenlijking dierzelfde per-

zichtigheid zijn ze ook aangeheven in genoemde brochure, in dezen vorm: „We roepen ons voor den geest de opmerking van onderscheiden predikanten, die met eenige „parate Bijbelkennis, ook van de eenvoudige historische feiten, vele leerlingen na volbrachten leerijdt op de „Christelijke Lagere School toonden te bezitten“.

Een dergelijke aanklacht — ze is zwaar aangedikt, bijna van woord tot woord — stemt tot ernstig onderzoek. Want het is niet goed, ze zonder meer, of met een verwijzing naar de minder zulle bejegening, die de onderwijzer soms van de zijde van zijn predikant ontvangt — ter zijde te leggen. Daarbij vindt niemand baat.

Ieder steke de hand in eigen boezem en vragte zich af, kan ik ook verandering aanbrengen? Dan is er kans op verbetering, die zeker hier en daar nog wel te bereiken valt.

Voor zoover wij er over kunnen oordeelen, deelen we bij het hooren van de klacht de verwondering van die onderscheiden predikanten. We zouden zoo zeggen: aan de methode van thans kan het moeilijk liggen. Als kind mochten we onderwijs in dat vak ontvangen van een onzer voortreffelijken, als voorzitter der groote Onderwijzers-vereeniging in Nederland en zijn overzeesche bezittingen overleden. Dus iemand die men als representant van de jaren 1880—1910 mag laten optreden.

Meester vertelde mooi. Elken morgen ongeveer een half uur en telkens weer verder. Aan mondelinge repetitie werd niet gedaan. Van een leerplan in dit vak over heel de school hebben we nooit iets gemerkt. Later verkregen we de zekerheid dat er geen was. Ieder onderwijzer was vrij. In de hoogste klas werd tamelijk geregeld elke week een- of tweemaal een opstel over het vertelde gemaakt, waaraan de leerlingen een grooten hekel hadden en waarvan niet zooveel terecht kwam.

Psalmverzen of teksten werden niet geleerd, dan een heel enkel vers op school. Aan jaartallen en Bijbelsche aardrijkskunde en Archeologie deden we zoo goed als nooit en dan enkel occasioneel.

Hoe is het thans? Het vertellen staat nog steeds in eere. En al kunnen niet alle onderwijzers het even goed, we hebben tientallen gehoord, die de kinderen weten te boeien en te stichten, bijzonder. We kennen de mammen en vrouwen, jongeren en ouderen bij name, wien het met het Bijbelsch onderwijs ernst is, die vol heiligen oerbied en schroom met Gods Woord in het hart, de heilige Historie aan de kinderen brengen. Het aantal onzer Christelijke onderwijzers is echter in de laatste zestig jaren vertienvoudigd, als er onder het koren ook tienmaal zooveel kaf is, dan is dit zaak van ernstige bedenking, al is ze zelfs wijskundig te verklaren.

En na de vertelling? Wat het verwerken en vastleggen der stof aangaan — zeker kan er op onderscheiden scholen nog meer worden gedaan, maar geschiedt er toch vrij wat meer dan vroeger. Men komt in zoo goed als geen klas waar niet een psalmvers of tekst elke week geleerd en opgezegd wordt. In veel scholen — gedacht aan het elken dag een draadje — laat men uit daarvoor opzettelijk vervaardigde boekjes een- of tweemaal per week een gedeelte leeren.

Nee, voor zoover wij ons een oordeel mogen aanmaten-

zoonlijheid bij wege van smart“.

Hier geeft hij geheel andere beschouwingen over het leed, waarvoor in de nieuwe toekomst geen plaats meer zal zijn: „Het nieuwe individualisme, in welks dienst het socialisme, of het dat begeert of niet, aan het werk is, zal volmaakte harmonie zijn. Het zal volledig zijn, en elk mensch zal er zijn vervolmaking door bereiken. Het nieuwe individualisme is het nieuwe Hellenisme“.

In dat werk acht hij de hoedschap van Christus, waarin het leed noodwendig is, als wijze van zelf-verwerkelijking, in sommige streken van de wereld nog onmisbaar. Hij verwijst daarvoor dan m.n. naar Rusland. „De geest der middeleeuwen, met zijn heiligen en martelaren, zijn liefde voor zelfkastijding, zijn wilden harstocht voor zelfverwonding, zijn messteeken en geestelagen, is de ware geest van het Christendom; de middeleeuwsche Christus is de waarachtige Christus“.

Inderdaad, in zijn „De Profundis“ laat Wilde andere klanken hooren over de betekenissen van het lijden en krijgt ook Christus nog in zijn leven een blijvende en geen voorbijgaande plaats, is het woord van Christus hem geen overwonnen of zelfs maar te overwinnen standpunt. Wezenlijk beschouwd echter, lijkt het mij nog questicus, of Wilde waarachtig van inzicht is veranderd. Uit zijn leven, na zijn vrijlating is, voor zoover mij bekend, niets openbaar geworden, wat daarop wijst. Bovendien: de Christus en zelf beschouwingen in „De Profundis“ blijven, naar ons inzicht, hopeloos arm. De aestheticus-bovenal, is, zelfs door al, wat Wilde heeft ervaren, ondanks al, wat hij bekend aan eigen schuld en rept van deemoed en berouw, naar het ons voorkomt, nog niet getroffen, daar, waar wij allen getroffen moeten worden, n.l. in het hart, zó, dat verbrekking, in den Schriftuurlijken zin van het woord, er het gevolg van is. De smart, het leed, is niet, vooral, schoon, wij weten, dat de schoonste wereld daagt, dan, als het lijden voorgoed zal zijn voorbijgegaan. En het onuitspreklijke lijden van den Christus was in de totaliteit van zijn ontzetting, tot in de Godverlatenheid toe, noodzakelijk ter voorbereiding ook van die allerschoonste, bedlooze wereld, waarin alle, alle dingen nieuw zullen zijn.

Merkwaardig: deze mensch, die zoo fel geleefd, ook zwaar gebukt heeft, sterft eenzaam weg, in het jaar 1900, ergens op een kale hotelkamer in Parijs, na een zwaren doodstrijd. In zijn laatste nood heeft hij gepopen om een priester, die ook gekomen is. Toen is Oscar Wilde gedoopt en zijn ook hem de sacramenten der stervenden bediend. Was hij verbroken en heeft hij, vlak vóór den donken dood, het beeld van Jezus Christus gezien, den Zaligmaker van zondaren?

1) Twenty-eighth edition. Methuen & Co. Ltd. 35 Essex street W. C. London. De citaten hier uit de gautboriseerde vertaling van P. C. Boutens. Met enkele Beieren van Wilde, Derde druk, 1919. Uitgave Wereldbibliotheek, Amsterdam.

2) Eveneens vertaald door P. C. Boutens, zeldzame uitgave, 1913.

wordt door hen beschouwd als de „Indische Kerk“, en de predikanten die kerk doen overig hun best deze gedachte levendig te houden en spreken dan ook bij voorkeur over de Indische Kerk, onze Indische Kerk, e. d. g., terwijl men den eigenlijken, officieelen naam veel minder hoort gebruiken; maar meer dan een uitwendigen, traditioneelen band aan de kerk heeft men hiermede dan ook niet bereikt. Het is de Kerk, waarin men gedoopt werd, waarin men zich laat trouwen, en door welker predikant de begrafenis geleid wordt. Maar verder... staat die kerk buiten het eigenlijk leven van den Indo-Europeaan.

Veel meer mist de eenvoudige, maar toch ook de meer ontwikkelde Indo-Europeaan het intieme en hartelijke van een kleinen kring, waarin heel eenvoudig het Evangelie gebracht wordt; waar de Bijbelsche geschiedenis verhaald wordt; waar de verkondiging van Gods Woord geschiedt met roerende en levendige vertellingen, versjes, en beelden. Dan voelt hij zich thuis. Daar is hij liever dan in de officiële, min of meer geleerde kerk. In de kerk voelt hij zich altijd min of meer verlegen, beschroomd, huiverig, niet zoo vrij, niet zoo thuis. En in de Gereformeerde Kerk, waar bijna niet anders meer komen dan gesachte Hollanders, geldt dit in dubbele mate.

En laten we nu op de Hollanders, die uit het vaderland lijnrecht naar Indië overkomen, of dan zijn er zoolen, die in Indië de kerk geheel laten liggen, die allen kerkgang verbeeren, in wier leven de kerk allengs geen plaats meer heeft. Men wenscht daarmee niet voor ongoddelijk gehouden te worden; integendeel. Maar voor de Kerk voelt men niet.

En onder dezen zijn er dan weer velen, die voor Indië ook allerminst de Kerk als instituut begeerenswaardig achten. Ze willen als Christenen samenwerken en samenleven, maar dan bestialt zonder de organisatie en den ban der Kerk.

Hoe dit alles nu te verklaren is, welke oorzaken dit heeft, welke motieven hierin werkzaam zijn... daar hopen we later nog wel eens op terug te komen. Het zij nu genoeg te zien, dat de plaats der Kerk in Indië slechts een zeer geringe is; dat de Kerk niet leeft in het hart der Indisch-Europeesche bevolking. Dat deze werkelijkheid onze Gereformeerde Kerken in Indië voor een reeks van problemen en voor een zeer moeilijke taak stelt, zal zeker zonder meer wel reeds duidelijk zijn.

A. R.

„zoo geheel en al kan smart en schoonheid eengemaakt worden in haar betekenissen en openbaring“) in werkelijkheid een idylle te noemen. „Men denkt altijd aan hem als aan een jongen bruidegom met zijn gezellen. Zijn wonderen lijken mij even kostelijk als de komst der lente, en even natuurlijk. Ik zie geen bezwaar te gelooven dat de bekoring zijner persoonlijkheid een zodanige was, dat zijn enkele aanwezigheid vrede kon brengen aan bangste zielen, en dat zij die zijn kleedden of zijn handen aanraken, hun pijn vergaten, of dat als hij voorbijkwam langs de heilbaan des levens, menschen die nooit iets hadden gezien van levens geheimenis, die helder zagen... of dat booze harstochten vluchten bij zijn nadere... of dat wanneer hij leerde aan de berghelling, de schare haar langer en dorst en de zorgen der wereld vergat; en dat als zijn vrienden naar hem luisterden terwijl hij met hen aanzat, het gemeene voedsel hun kostelijk scheen en het water hun smaakte als uitgelezen wijn en het gehele huis vervuld werd met den reuk en de zoetheit van nardus.“

Al verder heet het: „Christus was niet alleen de opperste individualist, maar hij was de eerste individualist der geschiedenis. De menschen hebben getracht een gewoon philanthroop van hem te maken, of hebben hem als altruïst gelijk gesteld met de onontwikkelde en de sentimenteelen. Maar hij was in waarheid geen van twee. Medelijden had hij natuurlijk met de armen, met hen, die in gevangenschappen zijn opgesloten, met de nederigen van staat, met de ellendigen. Maar hij had veel meer medelijden met de rijken, met de verharde hedonisten, met hen die hun vrijheid verspillen door de slaven der dingen te worden, met hen die zachte kleedren dragen en wonen in konings-paleizen. Rijkdommen en genot schenen hem in werkelijkheid grooter ongelukken te zijn dan armoede of smart“.

Moge voor den kunstenaar niting de eenige en uitsluitende vorm zijn waaronder hij het leven kan opvatten, voor Christus was het anders: „Zijn verlangen was om voor de tienduizenden die geen niting gevonden hadden, te zijn als een bezuin waardoor zij konden roepen naar den hemel. En daar hij met de kunstenaarsnatuur van een voor wien lijden en smart vormen waren, waardoor hij zijn opvatting van het schoone kon verwezenlijken, gevoelde dat een idee geen waarde heeft voor zij belichaamd is en tot een beeld gemaakt, maakte hij van zichzelf het beeld van den Man van Smarten, en heeft als zodanig de kunst geboeid en beheerscht zoolas nooit eenigen Grieksch god gelukt is“.

„Uit den timmermanswinkel te Nazareth is een persoonlijkheid voortgekomen, groter dan eenige andere die mythe en legende geschapen had, en die, wonderlijk genoeg, bestemd was aan de wereld de mystieke betekenissen van den wijn en de wezenlijke schoonheid van de helien des velds te openbaren zoolas geen andere, op den Kithairon of in Enna, ooit gedaan had“.

Gaf Wilde, naar we zagen, Christus in het algemeen

zonder iets ander, schoorsteenen van

et Kerknieuwe be-
rouwst en het een-
e beroepen en he-
u. Men staat nog
le pers zelfs wijt
tot het schrijven
n en medewerker
a Indië terug. De
groot publiek. Ook
ingrijp bestaan en
te vermelden. En
n sensationeel ka-
n heelmaal nua
(Zondag tegenover
isgrijze, maar de
idagstempel, alle
haalden kerkgang
isel voor het ziele-
diensten de gaa-
t men dan in Indië
el, als men in een
en een Hollandsch
n vergete niet, dat
n hoort en weet
e. In het algemeen
s; is van kerkgang
zodsdiensttoefening
is we nu niet spe-
denken); beest
t en kent men den

nog vreemd. Men
leeren kennen in
beurt ook zijn kin-
geen plaats gekri-
midden van derz

van godadienst es-
eds over spreekt.
Hervormd of la-
neer: Ik ben gods-

n moge goeddeels
Kerk; het is deze
e rekenen, dat zij
e kerkelijk besel
ck van den Staat.

lijden, het doel
heeft verstaan:
te meer tot zelf-
u hem. De smart
oening, waarvoor
k de grondvorm
t. Vroeger dreef
die producteren
een enkel oog-
voor genot“). Nu
motor van zijn

in dit werk aan-
ondslog zelf van
j de natuur van
lijke verbeelding
b; de dichters
dooflijks in het
in het land, die
schouder van
wereld, al wat
wat nog gedaan
ie zich dat niet
ijkheid volvoert,
aanraking konen
en zij zich niet
u priester, meer
van hun ziele
in hun smart is

wonderbaarlijkste
chi hij ook maar
Christus' lijden
gezellen, van wie
verlocht heeft,
trichten hof, de
iem te verraden
a geloofde en op
d een huis van
n, die hem ver-
an kraaide naar
erlatenheid, zijn
alles; en daar-
oogepriester der
leed verscheurt,
appraak, die om
reinen van die
charakten figuur
plechtigheid der
gen in de kro-
u Gerechts voor
n discipel dien
erpen om zijn
r hij der wereld
ten laatste zijn
man, zijn lyk
kostbare spece-
en koningszoon
en van Christus